

Gittin Sources 59

חדושי הרמב"ן מסכת גיטין דף עה עמוד ב

אתקין שמואל בגיטא דשכ"מ אם לא מתי לא יהא גט. פי' ולא משום שהלכה כר"מ דיחידאה הוא ורבנן פליגי עליה לקמן ובכל מקום, ולא אשכחן דאיפסיקא הלכתא כר"מ בהדיא, ועוד דעיקר תנאי בני גד ובני ראובן בממון הוא דכתיב ובממון הוא דאמר ר"מ דבעינן תנאי כפול אבל לא באיסורא, אלא דגיטין וקידושין איסורא דאית ביה ממונא הוא כדאיתא במס' שבועות (ל"ו ב') ואשכחן בדיני ממונות דאפי' גילויי דעתא נמי מהני ביה כדאמרינן בקידושין בההוא גברא דבעי למיסק לארץ ישראל וזבין נכסיה ואסתפקא לן התם בגמ' דברים שבלב אי הוו דברים דאלמא גילויי דעתא מילתא היא כ"ש מי שמתנה אף על פי שאינו כופל תנאו שהוא קיים, אלא ודאי לא קי"ל כר"מ, וכן ההוא דזבין אדעתא דמיסק ולא איתדר ליה, וההוא דאמרינן ל"י אי בעית סלקת, וליכא למימר בההוא תנאי כפול הוה ביה ומצינו אדעתא גבי תנאי גמור בפ' המגרש לקמן ואף על גב דאתני במיסק כתנאה דמיתדר ל"י ממש הוא, משום דאי אתני בפירוש בתנאי גמור לא אמרינן ליה קום סליק ולא אי בעית סלקת, שאין בעל התנאי חייב לקיים תנאו אלא אדרבה אם רצה הוא עצמו מבטלו כדי שיבטל מעשה, כדאמרינן בעלמא ע"מ שתכתבו לו את השטר חוזר בזה ובזה וכדפרישית בפ"ק דקידושין, אלא כאן בשלא התנה אלא אמר סתם כדי לעלות לא"י אני מוכר ומשום הכי אמרי' ליה עדיין דעתך עליך עלה לשלום, ומ"מ תנאו קיים במקצת דיבור ואינו צריך כפל כדברי ר"מ, אלא שמואל לרווחא דמילתא אתקין לחומרא שחשש דילמא איכא דס"ל כר"מ ואתי לאכשורי לגיטא ושרי אשת איש לשוק, כההיא דאמרינן בבבב"ב (ס"ט ב') ואף על גב דלא כתב ל"י הכי קני ומיהו שופרא דשטרא הוא.

וכן כתב ה"ר שמואל רומרוגי ז"ל בפ"י ב"ב שלו בפ' יש נוחלין כלשון הזה ואף על גב דגבי גיטין קי"ל כר"מ דבעי תנאי כפול כדאמרי' בפ' מי שאחזו אתקין שמואל וכו', ה"מ לענין גיטין וקדושין הוא דבעי' תנאי כפול לכתחלה לרווחא דמילתא דילפינן מתנאי דבני גד ובני ראובן, ומיהו לגבי דיני ממונות לא בעי' תנאי כפול אלא גילויי דעתא בעלמא כתנאי הוי אפילו היכא דלא פירש כלום ואיכא למתלי באומדן דעתא כדאמרינן בפרקין דלעיל גבי דינין הרבה כגון כותב כל נכסיו לאשתו ולקמן בפ' מי שמת גבי שכ"מ שכתב כל נכסיו לאחרים וגבי מי ששמע שמת בנו וכו', אלו דברי הרב ז"ל ויפה כיון, אף על פי שאין אלו ראיות דאומדן דעתא דכו"ע שאני ואפילו ר"מ מודה בהו כיון שכתבו כל נכסיהם. ותנן נמי המוציא את אשתו משום אילונית ר' יהודה אומר לא יחזיר ויחזיר ואוקימנא מאן חכמים ר"מ היא דאמר בעינן תנאי כפול והב"ע בדלא כפליה והתם כר' יהודה קי"ל, וכן דעת רבינו הגדול ז"ל שפי' דברי ר' יהודה שאמר שתיקותיך יפה לך מדיבוריך והוה משמע דנהי דלא בעינן תנאי כפול אבל הן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר בעינן דשאני כפילא שצריך היה הדבר לאומרו כדאיתא בקדושין אבל לשאר מילי גמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן.

ובתשובה שלו מצאתי שכתב כלשון הזה ואלו התנאים כולן אין צריכין אלא בגיטין וקדושין שהן איסורא, ותמהני דהא בתנאי קודם למעשה קי"ל כר"מ אפילו בד"מ דתנן בשלהי הפועלים כל תנאי שיש בו מעשה בתחלתו תנאו בטל, ורבינו הגדול ז"ל עצמו כתבה בהלכותיו, ור"ח ז"ל נמי כתב שם אף על גב דלא אשכחן לה אלא אליבא דר"מ הלכתא כוותיה דתני לה גבי הלכתא פסיקתא דהא מתני' סתמא היא וכולהו הלכתא נינהו, וי"ל פלוגאטא נינהו דבתנאי כפול פליג ר"ח ב"ג ואמר צריך הדבר לאומרו דאלמא אלו לא היה צריך הדבר לאומרו גמרינן מיניה, הילכך מעשה קודם לתנאי גמרינן מיניה דסברא הוא וכן נמי לתנאי שאפשר לעשותו ע"י שליח גמרינן מיניה, ומשום הכי קי"ל דאין תנאי בחליצה ור' יוחנן הכי ס"ל בפ' מצות חליצה ובפ' המדיר, אבל לתנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר לא קי"ל כוותיה, אלא דלענין גיטין וקדושין חיישינן לחומרא מתקנת שמואל בגיטין, וליכא למימר (מדקא) [מדהא] גמרינן אידך נמי ליגמר, שהרי ר"מ דגמר מיניה לתנאי כפול והן קודם ללאו ולתנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר לא אשכחן דגמר מיניה למעשה קודם לתנאי אלא אליבא דאבא חלפתא איש כפר חנניא כדאיתא בפ' הפועלים ומשמע דתרי תנאי אליבא דר"מ, ובפ' ר"ג ביבמות אמר רבינא דכו"ע יש תנאי בחליצה והכא בתנאי כפול קא מפליגי וכו' אלמא אין כל הדברים תלויין זו בזו ויש ללמוד משם לדבר אחד ולא לשאר הדברים, ואף על פי שלא נתברר לנו מה טעם אפשר דבמדרש קראי פליגי. ומיהו לענין תנאי קודם למעשה תנן הכא אמר כתבו ותנו גט לאשתי אם לא באתי וכו' דאלמא תנאו קיים ואף על פי שיש בו מעשה בתחלתו, והגאונים כתבוהו וכן רבינו ז"ל אלא ש"א דבהדי שליח לא בעינן כפול ולא חד מהני דיני דתנאי דאהכי משוי ליה שליח ולא אהכי, ותנאי בני גד לאו שליחות הוא וליכא למיגמר מיניה אלא למאי דדמי ליה דגזירת הכתוב הוא.

ועוד ראיתי באותה תשובה לרבינו הגדול ז"ל אבל על מנת נוהג בין באיסורא בין בממונא וכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ואין צריך עמו לכל התנאין האלו. ובהלכות כתב מקצת דאע"ג דבעינן תנאי כפול ה"מ באם תשמשי ואם לא תשמשי כענין שנאמר אם יעברו בני גד ובני ראובן וגו' וכדאתקין שמואל בגיטא אבל בע"מ [לא] דקי"ל כרבי דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי, ונראה שהוא מפרש הא דאמר רב אשי הא מני רבי היא דאמר כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו

לומר שאע"פ שלא אמר כל התנאים הללו התנאי קיים ואעפ"כ מתגרשת מעכשיו ומקיים תנאה ואזלא, וקשיא לן טובא דהא ר"מ בע"מ אמרה, וא"ת לית ליה כאומר מעכשיו דמי, א"כ היכי א"ר זירא משמיה דר' יוחנן הכל מודים שכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי הא איכא ר"מ ורשב"ג דלית להו הכי מדבעו תנאי כפול, ואפשר לדחוק ר' זירא לאו הכל מודים ממש קאמר אלא רבי ורבנן דפליגי עליה אבל לר"מ ורשב"ג לא חייש דיחידאי נינהו, ועוד אשכחן הכל מודים דלאו דוקא בפ' כלל גדול הכל מודים בשבועות ביטוי וכו' ומפורש בגמ' הכל מודים מאן ר"י ולא מונבז.

ובתוספתא מצאתי בסיפא דההיא דתנאי ע"מ שתשמישי וכו' אף על פי שלא נתקיים התנאי ה"ז גט וכו' דתני עלה הכי אמר לה הרי זה גיטך ע"מ שתשמישי את אבא שתי שנים ונתקרע הגט או שאבד בתוך שתי שנים ה"ז גט שכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו, ולא פליג ר"מ דאלמא לדברי הכל היא, ואשכחן נמי בעל מנת דבעין תנאי שאפשר לקיימו ע"י שליח והיינו משום דגמרינן מתנאי דבני גד דקי"ל חליצה מוטעת כשרה והיכי דמי כגון דאמרין ליה חלוץ לה ע"מ שתתן לך מאתים זוז, ולדברי רבינו ז"ל כל שבע"מ תנאו קיים אף על פי שאינו כתנאי בני גד, ועוד וכי עדיף ע"מ מאומר מעכשיו ממש והא תקנת שמואל בגיטין בשאמר מעכשיו היא דאמר מהיום אם מתי או מעכשיו אם מתי דאילו אם מתי גרידא משנה שלימה שנינו הרי זה גיטך אם מתי לא אמר כלום, אלא ודאי בדאמר מעכשיו היה מעשה ואפ"ה בעינן תנאי כפול, ומאי שנא על מנת, ולא ירדתי לדעתו אם הוא מחלק בין ע"מ למעכשיו לומר דכשתלה מעשה בתנאי מעתה כגון דאמר ע"מ אלומי אלמיה, ואינו מחזור, אלא שהדין עלינו לדחוק לתקן דברי רבינו ז"ל ואף משום שאמרו שהגאון רבינו האי ז"ל כתב כן בתשובה, אבל מצאתי לרמב"ם ז"ל הספרדי שהוא מבעלי סברא זו וכתב בהלכות אישות בפ"ו כל האומר מעכשיו אינו צריך לכפול תנאו ולא להקדים התנאי למעשה אלא אף על פי שהקדים המעשה תנאו קיים ושוב מצאתי בגליוני הראשונים תשובה לרבינו הגאון בע"מ וכו' ש במעכשיו, ומצאתי לראב"ד ז"ל שהוא נותן טעם לדבריהם ואומר דתנאי דע"מ או של מעכשיו כיון דמהשתא חייל, מעשה בתנאי חייל, דהשתא מתנה עמו הוא, אבל על תנאי דאם, כיון שהתנאי בא לבטל המעשה שלא יחול מעתה אין בו כח לבטל המעשה א"כ כפל אותו, ואפי' יהא בטעם זה ממש או שיאמר טעם יפה ממנו מ"מ לפי דבריהם קשיא תקנת שמואל בגיטין.

ושוב מצאתי בירושלמי בפרק האומר בקדושין תמן תנינן מתנה אדם על עירובו א"ר אלעזר מאן תנא אם בא ואם לא בא ר' מאיר היידן ר"מ חבריא אמרין ר"מ דקידושין דתנאי האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שירדו גשמים ירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת ר"מ אומר בין ירדו בין לא ירדו מקודשת עד שיכפול תנאו הכל מודין שאם אמר לאחר שירדו גשמים מקודשת ואם לאו אינה מקודשת וכו' עד ר' חגי בעי קומי ר' יוסי והן אם לא כלאחר הוא א"ל שנייה היא שהיתה הארץ לפנייהם והוא מבקש להוציאה מידן, הרי סברת בני ארץ ישראל בהפך מדברי הגאונים ז"ל שהם סוברין בלאחר ואם לאו אינה צריכה תנאי כפול אלא בע"מ, ושאינו תנאי בני גד דמעכשיו הי' מפני שמיד החזיקו בארץ, והר"ם הספרדי ז"ל אף מודה בלאחר שאינו צריך לכפול ובמעכשיו מפורש נמי אמר שאינו צריך, באם סתם צריך, וצריך אני לעשות לי רב בזו.

תוספות מסכת קידושין דף מט עמוד ב ד"ה דברים שבלב

דברים שבלב אינם דברים - משמע דוקא משום שלא פירש דבריו אבל אם פירש דבריו להדיא ואמר בשעת המכר שהוא מוכרם לפי שהוא רוצה ללכת לארץ ישראל הוה המכר בטל וקשה אמאי הא בעינן תנאי כפול והרי לא התנה שאם לא ילך לא יתקיים המקח ורשב"ם פירש (סוכה דף מא:): גבי אתרוג על מנת להחזיר את החזירו יצא לא החזירו לא יצא ואף על גב דבעינן תנאי כפול הני מילי באיסור כגון התקדשי לי על מנת שתתני לי מאתים זוז וכן בגט אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע^(*) אבל בממון לא בעינן תנאי כפול ולא נהירא דהא כל תנאי ילפינן מבני גד ובני ראובן והתם דבר שבממון ואומר ר"י דצריך לחלק ולומר דיש דברים שאינם צריכין תנאי כפול אלא גלוי מילתא דאנן סהדי דאדעתא דהכי עביד וגם יש דברים דאפילו גלוי מילתא לא בעי כגון ההיא דהכותב כל נכסיו לאחרים ושמע שיש לו בן שהמתנה בטלה וכן הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופא לפי שאנו אומדין שלכך היה בדעתו וכמו כן אנן סהדי דלא זבן אלא אדעתא למיסק לארעא דישראל.

רשב"ם מסכת בבא בתרא דף קלז עמוד ב ד"ה ואם לאו

ואם לאו - אלא מכרו או אכלו לא יצא דאיגלאי מילתא דלא הויה מתנה ואף על גב דלגבי גיטין קי"ל כר"מ דבעי תנאי כפול כדאמר בפרק מי שאחזו (גיטין דף עה:): אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע כו' הני מילי לענין גיטין וקדושין הוא דבעינן תנאי כפול לכתחלה לרווחא דמילתא דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן מיהא לגבי דיני ממונות לא בעינן תנאי כפול אלא גלויי דעתא בעלמא וכיון דאמר ע"מ שתחזירהו לי ואף על גב דלא כפליה למימר ואם לא תחזירהו לא תהא מתנה אפ"ה לא הוי מתנה א"כ נתקיים התנאי דהא אפילו היכא דלא פירש כלום ואיכא למיתלי באומדן דעתא אזלינן בתר אומדן דעתא בפירקין לעיל גבי דינים הרבה כגון הכותב נכסיו לאשתו /בבא בתרא/ (דף קלא:): ולקמן בפרק מי שמת /בבא בתרא/ (דף קמח:): גבי שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחרים וגבי מי ששמע שמת בנו וכתב נכסיו לאחרים ואח"כ בא בנו דאמר בפרק מי שמת (לקמן /בבא בתרא/ דף קמו:): דלא הויה מתנה.

חדושי הרשב"א מסכת גיטין דף עה עמוד ב

אתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם לא מתי לא יהא גט וכו' ולימא לא יהא גט אם לא מתי בעי' תנאי קודם למעשה, שאלו בתוס' בשלמא כשאין תנאי קודם למעשה אין התנאי מועיל לפי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אלא המעשה היאך הוא מתקיים שהרי גילה בדעתו שאינו רוצה שיתקיים המעשה כי אם בקיום התנאי, ועוד מתנת שכיב מרע דקי"ל (ב"ב קנ"א ב') דאם עמד חוזר ואף על פי שכתוב בה קנין דאומדין דעתו שלא צוה אלא על דעת שימות מ"מ הרי אין כאן תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה, וכן במברחת (כתובות ע"ט א') וזבין ולא איצטריכו ליה זוזי (שם צ"ז א') דבכולהו אזלינן בתר אומדנא ומ"ש הכא, וי"ל דטפי עדיף גלוי הדעת לבד מתנאי שאינו כהלכתו דכיון שהתנה ולא התנה כהלכתו הרי גילה בדעתו שאינו חושש בקיומו ואינו רוצה בביטול המעשה אף על פי שמתבטל תנאו, עוד י"ל דהנהו דלא כר' מאיר אלא דקשיא להו אחריתי תנאי ומעשה בדבר אחד מה היה לו לעשות והיאך יתקיים המעשה אחר שגלה בדעתו שאינו מתרצה בכך אלא על דעת כך, והעלו הענין בקושי דשמא בכולהו יש יתור כמו בתנאי כפול דמפרש ר"מ בקידושין פ' האומר. וא"ת כיון דבעי' תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר תיקשי לך ההיא דאתרוג דהא הוה ליה תנאי ומעשה בדבר אחד, י"ל דכיון דקי"ל כרבי דאמר האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי יפה מתקיימין התנאי והמעשה, והכא דפסלינן ליה גבי על מנת שתחזירי לי את הנייר משום תנאי ומעשה בדבר אחד היינו לרבנן דפליגי עליה דרבי וטעמא דמילתא שאין הגט ראוי לחול עד שיתקיים התנאי וכשיתקיים התנאי כלומר שמחזירתו לו אינה יכולה להתגרש בו שהרי אין גט בידה.

רמב"ם הלכות זכיה ומתנה פרק ג הלכה ח

וכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ואינו צריך ב לכפול התנאי, כך הורו מקצת הגאונים ולזה דעתי נוטה, ורבותי הורו שאין צריך לכפול התנאי ולהקדים הן ללאו אלא בגיטין ובקידושין בלבד, ואין לדבר זה ראייה. **+ /השגת הראב"ד/** ואין לדבר זה ראייה וכו'. **א"א אף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר וטעם גדול יש לדבר ואיך יתכן דזה מוכר קרקע או נותנו ואומר איני נותנו או מוכרו א"כ יעשה לי כך וכך ונוציא אותו מידו ולא עשה בו מה שהתנה עליו אבל גיטין וקדושין אומדן דעתא הוא מכיון שנתן דעתו לגרש או לקדש אינו אלא כמפליג בדברים וקירוב הדעת וריחוק הדעת אין תנאי מועיל בו לרחק ולקרב א"כ חזקו בכפילו ובכל העניינים שנתפרשו בו כי כולם חזוק התנאי הם ובין תבין ונחלת בני גד ובני ראובן לא היתה מוחזקת ביד ישראל ואינו דומה לקרקע המוחזקת לו לאדם מירושתו או ממקחו עכ"ל.** +

תוספות מסכת כתובות דף נו עמוד א ד"ה הרי זו

הרי זו מקודשת ותנאו בטל - ע"כ בדכפליה לתנאיה איירי דאמר לה אם אין לך עלי שאר כסות ועונה הרי את מקודשת ואם לאו אל תהי מקודשת מדקאמר לקמן דטעמא דר' מאיר דתנאו בטל משום דמתנה על מה שכתוב בתורה ואי לא כפיל לתנאה תיפוק ליה דתנאו בטל לרבי מאיר משום דבעי תנאי כפול כדאמר בהאומר (קדושין דף סא. ושם) ותימה אם כן אמאי היא מקודשת הרי התנה בפירוש שאם יהא לה עליו שאר כסות ועונה שאינה מקודשת ואין לומר דלכך מקודשת לפי שמקדשה ע"מ שתמחול לו והרי מחלה אלא דאין מחילתה מחילה דהא תניא בפרק ב' דנזיר (דף יא. ושם) הריני נזיר ע"מ שאשתה יין ואטמא למתים הרי זה נזיר ואסור בכולן מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה והתם לא שייך לשנויי הכי ואור"י דאי לאו דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן ה"א דשום תנאי אינו מבטל את המעשה ואפילו לא יתקיים בסוף המעשה קיים והשתא דילפינן מהתם דמהני תנאי לבטל המעשה אמרינן דדוקא כשאינו מתנה על מה שכתוב בתורה דומיא דבני גד ובני ראובן שלא התנו על מה שכתוב בתורה

שו"ת הרא"ש כלל לה סימן ט

שאלה מי שהיה בדעתו לילך למדינת הים וקדש האשה על תנאי אם באתי מכאן ועד י"ב חדש תהיה מקודשת מעכשיו וקודם שהלך נתרצו האיש והאשה להאריך זמן התנאי. וששאלת אם עברו י"ב חדש ולא בא ובא קודם זמן האחרון אי הוו קידושין או לא. תשובה יראה לי דהוו קידושין, שהרי אם נתרצו שניהם לבטל התנאי הווי מקודשת אפי' אם הלך למדינת הים ושהה יותר מי"ב חדש. דכל מעשה שנעשה בתנאי ונתרצו לבטל התנאי המעשה קיים. וכן מוכח בפרק המדיר (עב:), דגרסינן התם איתמר קדשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר צריכה ממנו גט וכו', אמר אביי לא תימא טעמא דרב כיון דכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה, כלומר ותלמוד מכאן דכל המתנה בתחלת המעשה ובשעת גמר המעשה לא הזכיר תנאו שמחל התנאי ובטלו. כגון אמר בפני שני עדים גט זה אני רוצה ליתן לאשתך זאת בפניכם על תנאי זה והתנה וכפל תנאו ואחר כך נתנו לה בפניהם סתם ולא הזכיר התנאי שמחל התנאי, ודאי לא אמרינן הכי אלא על דעת ראשונה הוא עושה ואינו מוחל לתנאו. אלא היינו טעמא משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. אלמא מוכח דאם בטל תנאו בפ' שהוא בטל, שאם אינו יכול לבטלו מאי קאמר לא תימא טעמא משום דכיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה הא אפילו בטלו

בפי' לא היו בטל, אלא ודאי המקדש על תנאי ובטל התנאי הרי הוא בטל והמעשה קיים. ואף על גב דעיקר מעשה עשה על תנאי ונכפל התנאי שאם לא יתקיים התנאי שיהיה המעשה בטל אפילו הכי יכול לבטל התנאי וישאר המעשה במקומו משום דמתנאי בני גד ובני ראובן ילפינן שיש כח בתנאי לבטל המעשה ואף אם לא יתקיים התנאי יהיה המעשה קיים ואפילו אי כפליה לתנאיה ולהכי בעיא שיהא התנאי לגמרי כתנאי בני גד ובני ראובן תנאי כפול ותנאי קודם למעשה והן קודם ללאו ותנאי ומעשה בדבר א' ושאיפשר לעשותו ע"י שליח, דחידוש הוא ואין לך בו אלא חידוש. וכיון שכן הוא שהמעשה הוא בפני עצמו וראוי להתקיים בלא קיום התנאי אלא דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן אם כן יכול הוא לבטל התנאי שהוא מעשה בפני עצמו ואין קיום המעשה תלוי בו דדיבור בעלמא הוא ואתי דיבור דביטול התנאי ומבטל דיבור של התנאי ונשאר המעשה קיים. כדחזינן בקידושין פ' האומר (נט) גבי פלוגתא דר' יוחנן ור"ל דפליגי במקדש האשה לאחר ל" יום וחזרה בה תוך ל" יום ואמר ר' יוחנן דיבור מבטל דיבור ואף על גב דהתם איכא מעשה נתינת מעות ליד האשה כש"כ דיבור של ביטול התנאי שיבטל דיבור של התנאי דליכא מעשה אלא דיבור בעלמא. דהדברים ק"ו דהתם גבי קידושין דיבור מבטל דיבור לבטל מעשה של הקידושין כ"ש הכא דאתי דיבורא ומבטל דיבור לקיים המעשה של הקידושין הראוי להתקיים אף אם לא יתקיים התנאי אי לאו דילפינן מתנאי בני גד ובני ראובן. וגם תנאי בני גד ובני ראובן מילתא דפשיטא היא אם אמרו יהושע וישראל אין אנו צריכין להם היו פטורין מתנאי שהתנה עמהם משה לעבור חלוצים לפנינו בשביל זה לא הפסידו נחלתן מעבר לירדן, ומהתם ילפינן לכל תנאים שמחילת התנאים היא כקיומו. וכן כתב רמב"ם ז"ל בהל' אישות דתנאי של גיטין וקדושין יכול לימחל והוי כאלו נתקיים. וכי היכי דיכול לבטל תנאו כן יכול לשנות תנאו להוסיף או לגרוע. ודמי להא דאמרין בפרק בתרא דגטין (פב:) בעי אביי א"ל הרי את מותרת לכל אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר וא"ל לראובן ושמעון מהו מי אמרי' מאי דאסר שרא או דלמא מאי דשרא אסר ומאי דאסר שרא, אלמא אפי' בחוץ דהוי שיורא יכול לבטל מה ששייר ולשנות תנאו ולהוסיף או לגרוע כל שכן בתנאי. ואף על גב דהתם מיירי דחזר ואמר קודם מסירת הגט לידה, דאי אחר מסירת הגט מאי קאמר או דילמא מאי דשרא אסר כיון דכבר בא הגט לידה לאו כל כמיני' לאסרה למי שהתירה כבר, מ"מ אף על פי שכבר באו הקידושין ליד האשה יכול להוסיף על תנאו קודם כיון שמתחלה באו לידה על ידי תנאי ועדיין לא נתקיים התנאי ומיתלא תליא הקידושין עד שיתברר אם יתקיים התנאי, וכן יכול לבטל ולהוסיף ולגרוע ואפילו אם נתאכלו המעות. ודמי להא דאמרין בקידושין פרק האומר (נט) על מתניתין דהמקדש את האשה לאחר ל" יום כו' לא בא אחר (ל' יום ובא אחר) וקידשה תוך ל" יום מהו, רב ושמאל דאמרי תרויהו מקודשת ואף על פי שנתאכלו המעות, מאי טעמא הני זוזי לאו למלוה דמו ולא לפקדון דמו, לא למלוה דמו דאילו מלוה לאו לקידושין יבא ניהלה הני בתורת קידושין יבניהו ניהלה, לפקדון לא דמו דברשותיה דמריה קא מתאכלי והני ברשותא דידה קא מתאכלי. הני נמי כיון דבתורת קידושין יבניהו ניהליה אפילו נתאכלו המעות יכול לשנות תנאו, ואפילו אי הוו כמו קידושין אחרים חדשים שהיה מקדשה עכשיו בתנאי אחר הוי קידושין כיון שאם נתבטלו הקידושין הראשונים היתה צריכה להחזיר לו המעות יכולה היא להתקדש באותם מעות שהיתה חייב לו דלאו למלוה דמו כיון דבתורת קידושין באו לידה כ"ש שהוא מאריך תנאו והקידושין חלין למפרע דהוו קידושין. כללו של דבר אם אריכות זמן התנאי חשיב כאלו בטל התנאי הראשון הרי היא מקודשת לאלתר כדפרישית לעיל ואם הוא חשיב כתוספת ולא כביטול אז היא מקודשת בקיום התנאי השני, אלא ודאי נראה דבידם לשנות ומקודשת בקיום תנאי השני.

חדושי הריטב"א מסכת גיטין דף עה עמוד ב

רב אשי אמר הא מני רבי היא דאמר רב הונא אמר רבי כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי. וכיון שכן הו"ל כמתנה ע"מ להחזיר והיא מגורשת אם תקיים תנאה שתחזיר לו את הנייר, והשתא רב אשי אתא לאוקמי ברייתא אפילו כרבנן, אלא מיהו ה"ה דמודה בה ר"מ, ובהא לא פליג רב אשי, מטעמא דאמר רב אדא בר אהבה (ו) משום דהו"ל תנאי ומעשה בדבר אחד, ודר"מ עדיפא מדרבנן דאילו לרבנן אינה מגורשת אלא אם תקיים תנאה ולר"מ מגורשת מיד דהתנאי אינו חזק כ"כ שיוכל לבטל המעשה, ואפילו תימא דר"מ סבר דהאומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ה"ה נמי דבעי כל חזוקי התנאים, ושלא כדברי הרי"ף ומקצת הגאונים ז"ל דסברי דבע"מ לא בעי ר"מ חזוק התנאי, דזה אינו, והגע עצמך והלא במעשה שאינו אלים כ"כ שאינו חל מיד אמרינן דסבר ר' מאיר דבעינן כל חזוקי התנאי ואם לא המעשה קיים, וכ"ש היכא דאיכא ע"מ או מעכשיו שהמעשה אלים דבעי כל חזוקי התנאים וזה ברור, ועוד ראייה מדאמרין בסמוך דאתקין שמואל בגיטא דשכיב מרע אם לא מתי לא יהא גט ואם מתי יהא גט והא כי אתקין שמואל הכי לרווחא דמלתא הוא דאתקין משום ר"מ דבעי תנאי כפול ובגיטא דשכ"מ ודאי כמעכשיו הוא כדאמרין לקמן (פ"ה ב') דרב אתקין בגיטא מיומא דנן ולעלם, ועוד ראייה מדר' יוחנן דאמר לעיל (ע"ד א') דהכל מודים דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ואיהו הוא דאמר התם ביבמות (ק"ו א') דחליצה מוטעת כשרה ואיזהו חליצה מוטעת כל שאומרים לו חלוץ לה ע"מ שתתן לך מאתים זוז, והא התם דאמר ע"מ ואפ"ה לא מהני בה תנאה לבטולי למעשה משום דהו"ל מעשה שאי אפשר לקיימו ע"י שליח וזה אחד מן הדרכים דבעי ר"מ בתנאי אלמא דאפילו בע"מ בעי ר"מ כל דקדוקי התנאי.

רי"ף מסכת גיטין דף לז עמוד ב

ת"ר הרי זה גיטיך על מנת שתשמשי את אבא שתי שנים על מנת שתניקי את בני שתי שנים אף על פי שלא נתקיים התנאי הרי זה גט לפי שלא אמר אם תשמשי ואם לא תשמשי אם תניקי ואם לא תניקי דברי ר' מאיר וחכמים אומרים נתקיים התנאי הרי זה גט לא נתקיים התנאי אינו גט והלכתא כרבנן ואף על גב דקי"ל דבעינן תנאי כפול הני מילי דאם תשמשי ואם לא תשמשי כענין שנאמר אם יעברו בני גד [וגו'] ואם לא יעברו וכדאתקין [דף ע"ה ע"ב] שמואל בגיטא דש"מ אבל בעל מנת ² לא וקי"ל דכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי

רמב"ם הלכות אישות פרק ו

הלכה יז

כל * האומר מעכשיו אינו צריך לכפול תנאו ולא להקדים התנאי למעשה אלא אף על פי שהקדים המעשה תנאו קיים, אבל צריך להתנות בדבר שאפשר לקיימו, ואם התנה בדבר שאי אפשר לקיימו הרי זה כמפליג בדברים ואין שם תנאי, וכל האומר על מנת כאומר ז מעכשיו ואינו צריך לכפול התנאי ולא להקדימו למעשה.

הלכה יח

כיצד האומר לאשה הרי את מקודשת לי על מנת שתתני לי מאתים זוז, הרי זה גיטיך על מנת שתתני לי מאתים זוז, הרי חצר זו נתונה לך במתנה על מנת שתתן לי מאתים זוז, הרי תנאו קיים ח ונתקדשה האשה או נתגרשה וזכה זה בחצר והם יתנו המאתים זוז, ואם לא נתנו לא תהיה זו מקודשת ולא תתגרש זו ולא יזכה זה בחצר, ואף על פי שלא כפל תנאו ואף על פי שהקדים המעשה לתנאי ונתן הקידושין או הגט בידה והחזיק זה בחצר ואחר כך השלים תנאו, שהרי כשיתקיים התנאי יזכה זה בחצר ותתקדש זו ותתגרש זו משעה ראשונה שבה נעשה המעשה כאילו לא היה שם תנאי כלל.

מגיד משנה הלכות אישות פרק ו הלכה יח

[יח] כיצד האומר לאשה וכו'. ביאור רבינו בציר הענין ונראה מדבריו שהטעם שבמעכשיו ובעל מנת אינו צריך לדברים אלו הוא מפני שהמעשה חל מעכשיו ויתקיים התנאי אבל באם שאין המעשה חל עד שהתנאי יתקיים והתנאי בא לבטל המעשה שלא יחול עכשיו ולפיכך צריך חזוק יותר וכיוצא בזה הטעם כתב הר"א ז"ל בפירושו לדעת הגאונים ז"ל:

רמב"ם הלכות אישות פרק ו הלכה יד

יש מקצת גאונים ה אחרונים שאמרו שאין אדם צריך לכפול תנאו אלא בגיטין וקידושין בלבד אבל בדיני ממון אינו צריך לכפול, ואין ראוי לסמוך על דבר זה, שכפילת התנאי עם שאר הארבעה דברים מתנאי בני גד ובני ראובן למדו אותן חכמים +במדבר ל"ב+ אם יעברו בני גד וכו' ואם לא יעברו ותנאי זה לא היה לא בגיטין ולא בקידושין, וכזה הורו גדולי הגאונים ו הראשונים וכן ראוי לעשות. +/השגת הראב"ד/ וכן הורו גדולי הגאונים וכן ראוי לעשות. א"א כבר כתבנו הטעם בספר משפטים כדברי האחרונים. +

רמב"ם הלכות זכיה ומתנה פרק ג הלכה ח

וכל האומר על מנת כאומר מעכשיו דמי ואינו צריך ב לכפול התנאי, כך הורו מקצת הגאונים ולזה דעתי נוטה, ורבותי הורו שאין צריך לכפול התנאי ולהקדים הן ללאו אלא בגיטין ובקידושין בלבד, ואין לדבר זה ראייה.